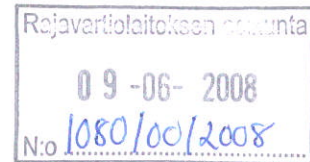

6.6.2008

1(6)

Rajavartiolaitoksen esikunta
Oikeudellinen osasto

SM 028:00/2007

Suomenlahden merivartioston lausunto rajavartiolain kehittämisestä, 757/00/2007.

LUONNOS HALLITUKSEN ESITYKSEKSI RAJAVARTIOLAIN JA ERÄIDEN SIIHEN LIITTYVIEN LAKIEN MUUTTAMISESTA**1. Yleishavaintoja**

Suomenlahden merivartiosto pyysi lausunnot yksiköiltään. Lausunnoissa kiinnitettiin huomiota varsinkin pidättämiseen oikeutetun virkamiehen määrittelyyn. Vartioston rikostorjuntatoimiala kiinnitti huomioita salaisten pakkokeinojen ja varsinkin esitettyyn telepakko-keinojen sääntelyyn, jossa oli vartioston näkemyksen mukaan vielä täsmentämistä. Salaisten pakkokeinojen edellytykset olivat jääneet kirjoittamatta muiden kuin telekuuntelun osalta. Lakiesitys on rakenteeltaan selkeä ja kirjoitusasultaan luettava.

2. Yksityiskohtainen tarkastelu**Lakiesityksen yleisperustelut 2.1.7.**

Kohdassa: "*Telekuuntelu ja televalvonta*", sivulla 12, kerrotaan, että valtionvarainministeriön edustaja on vastustanut rajavartiolaitoksen toimivaltuuksien laajentamista televalvontaan ja telekuunteluun viitaten taloudellisiin näkökohtiin.

Suomenlahden merivartiosto huomauttaa, että näytön hankkiminen konventionaalisiin pakkokeinoin pidentää tutkinta-aikaa ja lisää kustannuksia. Lisäksi puutteellinen pakkokeinovalikoima vaarantaa väkivallasta epäiltyjen ja muiden asianosaisten oikeusturvan. Laittomaan maahantuloon liittyvien rikosten perusteellinen tutkinta perinteisin menetelmin on vaikeaa tekotapojen jatkuvan kehittymisen vuoksi. Tutkinnan vaikeutuminen pidentää tutkintavankeusaikoja ja estää

rikosten uhreja pääsemästä oikeuksiinsa. Tässä tapauksessa oikeusturvaseikkoja on pidettävä kustannusvaikutuksia tärkeämpinä.

Kohdassa: *"rikostorjuntatoimenpiteestä ilmoittaminen"* käsitellään rajavartiolaitoksen velvollisuutta ilmoittaa esitutkinnasta muulle esitutkintaviranomaiselle.

Suomenlahden merivartioston mielestä tästä tulisi luopua. Menettely kuormittaa tarpeettomasti, eikä sillä ole tosiasiallista merkitystä. Poliisiasian tietojärjestelmään tehty merkintä riittää ja on muidenkin esitutkintaviranomaisten seurattavissa. Alun perin ilmoitusmenettelyä perusteltiin muun esitutkintaviranomaisen mahdollisuudella ottaa rikosasian esitutkinta itselleen. Käytännössä tutkinnan siirtäminen tai yhteisen tutkinnan aloittaminen kuitenkin neuvotellaan erikseen tapauskohtaisesti.

Pakkokeinolaki 1 luku, 6 § pidättämiseen oikeutettu virkamies

Suomenlahden merivartioston mielestä kohdassa esitetty määrittely ei tuo helpotusta nykyiseen kuormittavaan tilanteeseen. Pidättämiseen oikeutettujen virkamiesten lukumäärä ei nimittäin lisääntyisi merkittävästi esitetyn lain avulla. Esitetyssä määrittelyssä tehtävänimikettä ei ole sidottu henkilön koulutustaustaan, sillä vartiostoissa oleva "rikostorjuntaupseeri" on palkkausjärjestelmän mukainen nimike. Rikostorjuntaupseeriksi voidaan määrätä koulutukseltaan hyvin erilaisia henkilöitä. Rikostorjuntaupseeri-nimikkeen käyttö aiheuttaa siis tarpeetonta sekaannusta ja siitä tulisikin luopua.

Tarkastelussa on myös erotettava selkeästi tutkinnanjohtajan ja pidättämiseen oikeutetun virkamiehen käsitteet. Tutkinnanjohtajan määritelmä tulisi pitää entisellään rajavartiolaiton (578/2005) 46 §:n mukaisesti.

Pidättämiseen oikeutettu virkamies tulisi määritellä siten, että perus- ja erikoiskoulutustaso on riittävä. Tällaisena peruskoulutuksena voitaisiin pitää vähintään alemmaa korkeakoulututkintoa tai opistoupseerin ylempää virkatutkintoa (vast.). Tämä varmistettaisiin säätämällä, että pidättämiseen oikeutettuna virkamiehenä voisi toimia vähintään yliluutnantin arvoinen rajavartiomies. Erikoiskoulutuksena tulisi olla tutkinnanjohtajakoulutus. Lisäksi pakkokeinolaissa määriteltäisiin virka- ja tehtävänimikkeittäin eräät pidättämiseen oikeutetut virkamiehet, kuten tähänkin asti.

Kyseinen lainkohta voisi esimerkiksi olla seuraava:

"4) ...Suomenlahden merivartioston Helsingin rajatarkastusosaston päällikkö ja varapäällikkö sekä vähintään yliluutnantin arvoinen tutkinnanjohtajakoulutuksen suorittanut ja tutkinnanjohtajaksi määrätty rajavartiomies."

Pakkokeinolaki 5a Telekuuntelu, televalvonta ja tekninen tarkkailu

Suomenlahden merivartioston mielestä esitetty sääntely on jäänyt vaillinaiseksi salaisten pakkokeinojen käytön edellytysten osalta.

Rajavartiolaitoksen toimialaan liittyvien rikosten tekomuodot tulisi lisätä seuraaviin pakkokeinolain 5 a luvun pakkokeinojen edellytyksiin seuraavasti:

2 § Telekuuntelun edellytykset

Esitetään lisättäväksi "RL 17:8a Törkeä laittoman maahantulon järjestäminen".

Perustelut: Törkeä laittoman maahantulon järjestäminen on järjestäytyneen rikollisuuden yksi ilmenemismuoto. Törkeiden laittoman maahantulon tapausten tutkinnassa on havaittu laajaa ja monimuotoista rikollisten välistä organisoitumista. Tällaisten rikosten tutkiminen on vaativaa ja konventionaalisin keinoin aikavievää. Telekuuntelun käyttöön saaminen mahdollistaisi joissakin tapauksissa rikoksen tehokkaamman esitutinnan. Telekuuntelun käyttö lisäisi myös epäillyn oikeusturvaa ja esitutinnan oikeusvarmuutta. Menetelmällä saatu näyttö voisi nimittäin olla rikoksen selvittämisen kannalta ratkaisevaa.

Käyttämällä telekuuntelua törkeän laittoman maahantulon selvittämisessä voidaan saada näyttöä ihmiskaupparikoksista. Henkilöiden olosuhteet ja laittoman maahantulon varsinainen tarkoitus jää nykyisillä tutkimusmenetelmillä yleensä selvittämättä. Ihmiskaupparikoksissa oleellinen ja vaikeasti näytettävä tunnusmerkistötekijä on salakuljetetun ihmisen olosuhde paikassa, johon hänet viedään (RL 25:3). Telekuuntelulla voisi siis joissakin tapauksissa päästä pureutumaan ihmiskaupparikollisuuteen nykyistä paremmin.

3 § Televalvonnan edellytykset ja 3a § matkaviestimien sijaintitiedon hankkiminen

Esitetään lisättäväksi " RL 17:8 Laittoman maahantulon järjestäminen".

Perustelut: Laittoman maahantulon järjestämisrikoksen toteuttamisessa matkapuhelimet ovat tärkeä johtamis- ja rikoksentekoväline. Usein rikoksesta saatu näyttö perustuu puhelinta ja sim- kortteja jälkikäteen tutkimalla saatuun tietoon. Epäiltyjen puhelinten ja sim-korttien halutunsaanti ja niiden tietojen käytettävyyden on kuitenkin epävarmaa ja sattumanvaraista. On lisäksi havaittu, että rikosten tekijät suojautuvat tältä tutkintamenetelmältä vaihtamalla puhelimia ja sim-kortteja sekä hävittämällä niitä ennen kiinnijoutumistaan. On myös huomattava, että nykyinen laitteiden tutkiminen voidaan tehdä ainoastaan takavarikoituihin esineisiin, tavoittamattomissa olevan puhelimen tietoja ei nykyisellään voida saada millään keinolla.

Televalvontatietojen käyttö laittoman maahantulon tutkimisessa mahdollistaisi näytön saamisen aikaisempaa varmemmin ja vähäi-

semällä työmäärällä. Henkilöiden välisen yhteydenpidon ja liikkumisen selvittäminen on oleellinen osa laittomaan maahantuloon liittyvää rikoksen tutkintaa. Matkaviestimien sijaintitiedon saaminen olisi tarpeellinen väline selvittää epäillyn liikkumista rikosta tehtäessä. menetelmä voisi olla jopa ratkaiseva rikoksen tutkinnan ja näytön saamisen kannalta joissakin tapauksissa.

Televalvonta on mahdollista tavallisesti rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. PKL 5a:3 §:n 1 mom. 2 kohdassa on kuitenkin lueteltu rikoksia, joiden tutkinnassa on myös mahdollista käyttää televalvontaa. Näihin kuuluu huumausainerikos (RL 50:1), jonka enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta. Myös laittoman maahantulon järjestämisen enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta, joten rikoksen vakavuuden ja enimmäisrangaistuksen suhteen laittoman maahantulon lisääminen 3 §:n 1 mom. 2 kohdan luetteloon olisi peruteltua.

4 § Teknisen kuuntelun edellytykset

Esitetään lisättäväksi " RL 17:8 Laittoman maahantulon järjestäminen".

Laittoman maahantulon järjestämisessä rikoksentekijät majoittuvat lyhytaikaisesti muualla, kuin vakituiseen asumiseen käytettävissä tiloissa. Rikoksentekoon käytettyjen ajoneuvojen kuuntelu olisi myös tarpeen, koska ajoneuvoilla kuljetetaan laittomasti maahan tuotuja ihmisiä. Lyhytaikaisen teknisen kuuntelun kohdistaminen tällaiseen tilaan olisi rikostutkinnan tehokkuuden ja näytön saamisen kannalta hyödyllistä. Tällaisen kuuntelun avulla saatu tieto voi vähentää tutkinnan edetessä tarvittavia vapauteen kohdistuvia pakkokeinoja. Laittomaan maahantuloon liittyvään rikoksenteon kannalta olisi tärkeää saada näyttöä mahdollisesta törkeästä tekemuodosta tai ihmiskaupasta. Perusmuotoinen laittoman maahantulon järjestäminen on usein vakavampien tekojen taustalla.

Tekninen kuuntelu on mahdollista tavallisesti rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. PKL 5a:4 1 mom 2 kohdassa on mainittu huumausainerikos (RL 50:1), jonka enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta. Myös laittoman maahantulon järjestämisen enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta, joten rikoksen vakavuuden ja enimmäisrangaistuksen suhteen laittoman maahantulon lisääminen 3 §:n 1 mom 2 kohdan luetteloon olisi peruteltua.

Rajavartiolaki

41 § Rajavartiomiehen toimivaltuudet rikosten ennalta estämiseksi ja selvittämiseksi

Rajavartiolain 41 §:ssä säädetään rajavartiomiehen toimivaltuuksista toimialallaan rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi ja syytteen saattamiseksi. Kyseisessä säännöksessä viitataan poliisilakiin, esimerkiksi sen 33a §:ään: "tiedonhankinnan paljastumisen estäminen".

Siinä viitataan päätöksenteon osalta sisäasianministeriön asetuksella säädettyyn poliisiyksikön päällikköön. Kyseisessä asetuksessa (174/2008) ei kuitenkaan huomioida rajavartiolaitosta. Tämä tulisi ottaa huomioon lakia muutettaessa, siten että huomioidaan myös rajavartiolaitos.

47 §. Rangaistusvaatimuksen antaminen ja rikesakon määrääminen. "Säännökseen lisättäisiin Suomenlahden merivartioston Helsingin rajatarkastusosaston päällikkö ja apulaispäällikkö virkamieheksi, joiden tehtävistä on voimassa, mitä rikesakkolaissa säädetään poliisipiirin päällikön tehtävistä. Ahvenanmaan merivartioalueen aluepäällikkö kuuluu muiden aluepäälliköiden tavoin jo tuohon joukkoon."

Termi "apulaispäällikkö" tulee muuttaa oikeaksi. Helsingin rajatarkastusosastossa palvelee "varapäällikkö". Virhe ilmenee ainoastaan perustelussa sivulla 33, varsinaisessa lakiehdotuksessa termi on oikein.

Laki rajavartiolaitoksen hallinnosta

9 § Rajavartiolaitoksen virat

Raja- ja merivartijoiden osalta tulee siirtyä vain yhteen virkanimikkeeseen. Kun merivartijat poistuvat, jää vain rajavartijan virka, ei muita virkoja.

11 § Rajavartiolaitoksen virkojen erityiset kelpoisuusvaatimukset:

Kuten alla esitettyssä VNA RVL:sta 29 §:ssä.

Valtioneuvoston asetus rajavartiolaitoksesta

63 § Siirtymäsäännös

Siirtymäsäännös asettaa Rajavartiolaitoksessa palvelevat henkilöt eriarvoiseen asemaan. Tämä johtuu siitä, että ilman kielitutkintoa työskentely on mahdollista riippuen henkilön virkapaikasta. Jos virkapaikka oli asetuksen voimaantullessa kaksikielinen, virkamies voi toimia siellä ilman kielitutkinnon suorittamista. Asetuksen voimaantullessa yksikielisellä alueella työskentelevä virkamies ei kuitenkaan voi siirtyä kaksikieliselle alueelle ilman kielitutkintoa.

Suomenlahden merivartioston mielestä asetus on ristiriidassa yhdenvertaisuusperiaatteen kanssa. Edellä kuvatussa tilanteessa henkilön kelpoisuus palvella kaksikielisellä alueella riippuu satunnaisesta seikasta, eli hänen aikaisemmasta palveluspaikastaan.

Yleensäkin kielivaatimusten osalta lainsäädäntöä tulee muuttaa sellaiseksi, että jo Rajavartiolaitoksen palveluksessa olevien osalta "kielen hallinta" ei rajoita tehtävien järjestämiseksi tarpeellisia siirtoja hallintoyksiköiden välillä. Tai vastaavasti kaikkien rajavartiomiesten tulee suorittaa vaadittavat kielitutkinnot, jotta heitä voidaan käyttää työtehtävissä eri hallintoyksiköissä. Nykytilanteessa henkilöstö-

resursseja työskentelee sivusta-alueilla, eikä heitä voida nykyisen lainsäädännön perusteella siirtää painopistealueille.

Tasavallan presidentin asetus rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasioista, sotilas- ja palvelusarvoista

9 § Rajavartijan ja merivartijan palvelusarvot

Palvelusarvot olisi erotettava rajavartijoiden viroista ja rajavartioiden saatava vain yksi virka.

3. Yhteenveto

Suomenlahden merivartioston käsityksen mukaan lakiesityksessä on vain oleelliset lakimuutokset. Muutosten suunta vaikuttaa lupaavasti. Suomenlahden merivartiosto kuitenkin toivoo, että myös tämän lakiesityksen ulkopuolelle jääneet lakimuutostarpeet tulevat huomioiduksi tulevissa hankkeissa. Näitä lakimuutostarpeita esitettiin aikaisemmin Suomenlahden merivartioston lausunnossa 757/00/2007.

Tässä esitettyjen pakkokeinojen käyttöön saaminen rajavartiolaitoksen rikostorjunnan välineeksi on erittäin tärkeää tutkittavien rikosten tyypin vuoksi. Laittomaan maahantuloon liittyvälle rikollisuudelle on ominaista, että törkeä tekemuoto voidaan ottaa tutkinnalliseksi rikosnimikkeeksi vasta pakkokeinojen käytön jälkeen.

Laittoman maahantulon järjestämisellä on kiinteä yhteys törkeään tekemiseen ja ihmiskaupparikoksiin. Ilmiön ja tekojen luonteesta johtuen on tärkeää käyttää pakkokeinoja tehokkaasti jo esitutkinnan alkuvaiheessa. Erityisenä intressinä on nähtävä ihmiskaupparikosten tehokkaampi esitutkinta.

Vartioston komentaja
Kommodori

Matti Möttönen

Rikostorjuntaupseeri
Kapteeni

Sami Paila

TIEDOKSI

B